

Наташа Д. Ајдановић
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет, Одсек за
славистику
najdzanovic@ff.uns.ac.rs

Стручни рад
УДК: 371.3::811.161.1'243:616.98
УДК: 378(497.11 Нови Сад)
DOI: 10.19090/MV.2023.14.83-92

МЕТОДИКА НАСТАВЕ РУСКОГ ЈЕЗИКА 2 НА ФИЛОЗОФСКОМ ФАКУЛТЕТУ У НОВОМ САДУ У ДОБА ПАНДЕМИЈЕ КОВИДА-19 (МИКРОСТУДИЈА СЛУЧАЈА)

АПСТРАКТ: Рад представља својеврсну микростудију случаја посвећену начинима превазилажења препрека које је пандемија вируса ковид-19 поставила пред извођење наставе и испита из курса Методика наставе руског језика 2 на Филозофском факултету Универзитета у Новом Саду. Ауторка рада наводи различите моделе који су се могли искористити у околностима које су, по први пут у новијој универзитетској пракси, студенте, а посебно предаваче ставиле пред веома захтевне изазове. Наиме, због специфичности самог предмета, као и оцењивања студентских постигнућа, предметни наставник (ауторка), испит је организовао у облику часа на даљину којем су присуствовали студенти Филозофског факултета који руски уче као страни језик на нивоу Б1. Резултати, и квалитативни и квантитативни, показали су да је одабрани приступ био посве оправдан, те се он намеће као евентуални модел који би се могао и убудуће примењивати у ситуацијама налик оној изазваној пандемијом.

Кључне речи: методика наставе руског језика, пандемија ковида-19, настава на даљину, Филозофски факултет, Нови Сад.

METHODOLOGY OF TEACHING RUSSIAN LANGUAGE 2 AT THE FACULTY OF PHILOSOPHY IN NOVI SAD DURING THE PANDEMIC OF COVID 19 (MICRO-CASE STUDY)

ABSTRACT: The paper presents somewhat of a micro-case study dedicated to the ways of overcoming the obstacles that the COVID-19 pandemic posed to the teaching and examination of the course *Methodology of teaching Russian language 2* at the Faculty of Philosophy of the University of Novi Sad. Furthermore, the author describes a specific model that was applied and which, at a given moment, was optimal. Due to the specificity of the course itself as well as the assessment of the achievements of the students, the author of the paper, who was also the course tutor, organized the exam in the form of a distance class attended by students of the Faculty of Philosophy who study Russian as a foreign language at the B1 level. Qualitative and quantitative results showed that the chosen approach was justified and it is emerging as a possible model that could be applied in the future in situations similar to the one caused by the pandemic.

Key words: Russian language teaching methodology, COVID 19 pandemic, distance learning, Faculty of Philosophy, Novi Sad.

1. УВОД

Иако је пандемија вируса ковид-19 оставила знатан одјек у домаћој научној продукцији (и) у виду чланака посвећених извођењу наставе уживо, онлајн и по комбинованом моделу у временима потпуног и/или делимичног „затварања”, сматрамо да ниједан осврт на искуства стечена у периоду од марта 2020. године до данас – није наодмет.¹ Наиме, размењивање искустава наставника (универзитетских, али и оних ангажованих на основном и средњошколском нивоу) може бити веома корисно за упознавање различитих модела којима су они превазилазили ситуацију у којој су се они и њихови ученици/студенти нашли. Отуд и овај рад представља својеврсну микростудију случаја – преношење једног дела искустава стечених током извођења наставе и одржавања испита из курса Методика наставе руског језика 2, који је део силабуса студената руског језика и књижевности на Одсеку за славистику Филозофског факултета у Новом Саду. Осим тога, ауторка даје и конкретни модел који је примењен, по много чему специфичан, и који је у датом тренутку представљао оптималан начин превазилажења новонастале ситуације.

Заправо, како је то обично и случај са предметима чији је циљ да студенте оспособе за подучавање других језика, и настава из предмета Методика наставе руског језика на Одсеку за славистику одвија се у два семестра, у седмом и осмом, и у два различита формата. Наиме, док у седмом семестру студенти слушају теоријску наставу у оквиру курса Методика наставе руског језика 1, са недељним фондом од три часа (два часа предавања и један час вежби), осми је семестар предвиђен за примену стечених знања, тј. хоспитовање и практично извођење наставе, што је формализовано као курс Методика наставе руског језика 2. Недељни фонд часова из предмета Методика наставе руског језика 2 јесте знатно другачији него код курса који му претходи, будући да наспрам три часа вежби не стоји ниједан час предавања. То, заправо, значи да студенти после одслушаних часова са предметним наставником подрбно коментаришу и описују часове којима су присуствовали, износе своја запажања (и, што је веома битно, евентуалне недоумице, нелагодности, а понекад чак и страхове), потом о начину рада

¹ Нажалост, нарочито имајући у виду суморне прогнозе о „новој реалности”, коју ће у будућности, између осталог, одликовати неки други, чак и тежи изазови у виду нових пандемија.

предметних наставника у школама, одабирају наставних метода и наставних средстава, типовима часова и свим другима аспектима часа. Осим тога – што сматрамо нарочито важним – будући свршени професори руског језика и књижевности том приликом износе и своје идеје о евентуалним другачијим начинима обраде конкретних наставних јединица које су имали прилику да виде, што представља веома битно искуство – практично иницијално – које ће им бити од веома велике помоћи у будућој каријери. Према предвиђеном плану, студенти посматрају укупно шеснаест часова, који се одржавају у три новосадске школе – једној основној и две гимназије,² после чега држе један пробни час у једној од наведених школа. Тако стичу право на полагање испитног часа. До избијања пандемије вируса корона студенти Одсека за славистику хоспитовали су у једној основној школи и две гимназије. Наиме, реч је о основној школи „Душан Радовић” и гимназијама „Лаза Костић” (опште усмерење) и „Јован Јовановић Змај”, у којој настава руског језика живи још само у билингвалним одељењима, која су природно-математичког усмерења, али су специфични по томе што се настава одвија само на руском језику (или би тако требало да се одвија). Веома је значајно што студенти током хоспитовања у овим школама имају прилику да виде наставу руског језика с различитим узрасним групама ученика – и основношколским и средњошколским, те, што је подједнако битно, с различитим ученичким предзнањем – у једној од гимназија преовладавају почетници, док се у другој настава одвија само на страном језику, при чему у одељењима скоро без изузетка буде и ученика којима је руски матерњи језик. Осим тога, студенти имају прилику да виде како изгледа настава по ИОП-у будући да ће у основној школи коју посећују има у сваком разреду, те се и на тај начин упознају с једним од могућих изазова у свом будућем професионалном животу.

Сасвим је разумљиво да је избијање пандемије 2020. године умногоме изменило начин извођења наставе и на микро и на макро плану, у чему изузетак нису представљала ни наша оба поменута курса. Ипак, због своје специфичности која подразумева боравак у учионици, пред нарочито великим изазовом нашла се настава из Методике наставе руског језика 2, али

² Нажалост, број школа и њихова врста унапред су познати и безмало годинама непроменљиви, јер је настава руског језика у новосадским школама (наравно, то важи и за целу Републику Србију) данас тек бледи одсјај некадашње када је у питању заступљеност тог језика.

и сама завршна провера знања. На четврту годину студијског програма Руски језик и књижевност школске 2019/2020. године – оне која нам је у нарочитом фокусу будући да је прва пандемијска и по томе нарочито важна – уписана су 24 студента, што је број који можемо сматрати релативно високим, имајући у виду тренд који већ годинама постоји на Одсеку за славистику Филозофског факултета у Новом Саду. С обзиром на то да је ванредна ситуација због избијања епидемије у Републици Србији проглашена 15. марта 2020. године (*Службени гласник РС*, бр. 29) те да су на нашем матичном факултету мере почеле чак и нешто раније, дата генерација студената је наставу из предмета Методика наставе руског језика 1 слушала уживо током свог седмог семестра, као што је био случај и претходних година. Међутим, с обзиром на то да су све образовне установе због епидемије биле принуђене да безмало преко ноћи пређу на алтернативне моделе наставе,³ хоспитовање у школама није могло да се реализује и испрва се чинило да се ради о нерешивом проблему. Школе су се махом определиле за Гугл учионице (енг. Google classroom), чему је, претпостављамо, допринела недовољна упућеност већине наставног кадра и управа школе у друге могуће ресурсе наставе путем интернета, као и њихова затеченост новонасталом ситуацијом. С обзиром на то да Гугл учионице одликује одређена, назовимо је тако, једносмерност, тј. да омогућују само пасивно праћење наставе, нисмо желели да се студенти укључују у такав начин извођења/праћења наставе, јер би се њихова улога свела на пуко посматрање и била би изразито пасивна. Осим тога, на телевизијским програмима јавне медијске куће убрзо су почели да се емитују снимљени часови из свих школских предмета, при чему су страни језици у том погледу представљали изузетак. Наиме, заступљени су били часови оних страних језика који преовладавају у основним и средњим школама, међу које руски језик, нажалост, из различитих разлога, (више) не спада.

Када је у питању настава на Филозофском факултету у Новом Саду у време непосредно после проглашења ванредног стања, ситуација се није умногоме разликовала од оне у примарном и секундарном образовању, те су и ту модели њеног извођења били разнолики и практично су, барем у самом почетку, зависили од креативности наставника и њихових преференци. Наставницима је дата могућност избора алтернативног начина извођења наставе, те су се неки одлучивали за Гугл учионице, други су само слали

³ И – као што зна свако ко је имао додир са тадашњим моделима извођења наставе – прилично неуједначене, чак и унутар једне исте школе.

наставни материјал студентима, неки су користили платформу *Мудл* (енг. Moodle), а они најспретнији организовали су наставу преко платформи *Зум* (енг. Zoom), *Гугл мит* (енг. Google Meet) и сличних, с којима су се многи тек тада, силом прилика, сусрели и према којима су осећали отпор.

2. СТУДИЈА КОНКРЕТНОГ СЛУЧАЈА

С обзиром на то да је Методика наставе руског језика 2 веома специфичан предмет, будући да подразумева хоспитовање и опсервацију угледних часова, проблем с којим смо се суочили био је заиста велик и, само на први поглед, нерешив. Стога смо се због немогућности праћења наставе у школама одлучили за једино могуће решење. Да би се што боље искористило време преостало за извођење наставе у летњем семестру, који се већ приближавао својој половини, план нам је био да се студенти, готово одмах по избијању ванредних мера, прикључе настави на даљину из предмета Руски језик по избору, ниво Б1, чији смо ми такође били носилац и једини реализатор. Будући да је извођење тог курса било знатно отпорније на нови модел извођења наставе, тј. да мање зависи од употребљеног медија, његова настава ни у једном тренутку није прекинута, те је транзициони период у потпуности изостао. Преко платформе *Зум* студенти који су редовно слушали Руски језик по избору, без икаквих прекида због епидемије, похађали су наставу, која је организована већ 19. марта, те су им се наредне седмице у својству посматрача прикључиле и њихове старије колеге русисти. Наравно, на исти су начин извођене и консултације са предметним наставником у вези с одржаним часовима, те је у потпуности испоштована уобичајена, претпандемијска пракса, тако битна за методичке предмете. Осим тога, за потребе наставе из овог предмета отворена је и Гугл учионица, како би и израда и исправак домаћих задатака, које сматрамо неопходнима, могао да се изводи несметано. Међутим, и тада се видело (можда још и јасније него раније) оно чему сведочи сваки наставник – нису сви студенти једнако редовно, прилежно и савесно учествовали у оваквом виду наставе, за шта постоје различити разлози, објективни и субјективни. Наиме, док поједини студенти заиста нису имали неопходне ресурсе за праћење оваквог модела наставе (техничке или финансијске), или су пак били спречени да похађају наставу из здравствених разлога, други су, претпостављамо, дату ситуацију видели као погодан начин да избегну своје обавезе. Напомињемо да ове разлоге нисмо истраживали, јер нисмо желели да улазимо у веома осетљиво подручје које се врло лако могло тицати финансијских прилика студената и

евентуалне последичне вршњачке стигматизације. У питању су само наше спекулације, иза којих, међутим, стоји већ дводеценијско искуство извођења факултетске наставе и рада са студентима.

Предуслов за полагање испита из Методике наставе руског језика 2 јесу положени испити из предмета Методика наставе руског језика 1, Фонетика руског језика 1 и 2, Морфологија руског језика с анализом грешака 1 и 2 и Синтакса руског језика 1 и 2, као и одслушани угледни часови и одржан пробни час у једној од школа. Студенти који су остварили услове за полагање испита из датог предмета право полагања испита први пут имају у јунском року, што је у време пандемије пред предметног наставника поставило нови изазов. Наиме, и поред тога што су се на Филозофском факултету у Новом Саду испити, за разлику од наставе, и током епидемије изводили искључиво уживо, такав начин полагања испита из предмета Методика наставе руског језика 2 није био могућа опција, јер се настава у школама одвијала онлајн и то, као што смо већ поменули, махом преко Гугл учионица, које нам због своје природе нису омогућавале спровођење испита.

Будући да је организација испита из датог предмета представљала веома велики изазов за наставника, детаљно смо размотрили могуће начине превазилажења датог проблема. Размишљали смо о различитим модусима извођења провере знања јер, с једне стране, нисмо желели да студенте у време тада присутне опште неизвесности лишимо могућности излажења на испит, односно, с друге, да, колико је у том тренутку било могуће, што више испунимо професионалне захтеве који се постављају пред сваког наставника. Једно од могућих решења било је да студенти добију фиктивну наставну јединицу и да напишу припрему за реализацију часа. Ипак, то решење смо врло брзо одбацили као неприкладно, јер студенти током седмог семестра на часовима вежби у оквиру курса Методика наставе руског језика 1 већ детаљно уче како се пише припрема и имају задатак да је напишу и презентују, те би пред њих био постављен већ познати задатак. Тиме би заврша провера знања практично била обесмишљена. Дакле, то умањује могућност реалног оцењивања студента из овог предмета, јер студент нема прилику да у пракси примени активности које је предвидео за дати час. Друго могуће решење било је да студенти ту своју припрему представе у виду презентације и да детаљно објасне на који начин су планирали да изведу предвиђене активности. Међутим, и то решење смо искључили из разматрања као неприкладно, јер, као ни претходно, ни оно не омогућава наставнику да стекне увид у вештине студента у учионици и на часу, и у непосредној комуникацији с ученицима,

како превазилази могуће проблеме на часу, у за њега неуобичајеном окружењу, како објашњава ново градиво, те како влада руским језиком у непосредној комуникацији. Треће могуће решење, које се не разликује битно од претходног, било је да студенти, по угледу на часове који су емитовани на државној телевизији, припреме и представе задате наставне јединице. Ипак, и њега смо одбацили као неодговарајуће из истих разлога које смо навели у вези са претходна два начина организовања испита. Коначно, последње решење, и – с ове дистанце рекли бисмо заиста најцелисходније – састојало се у томе да студенти одрже онлајн час својим колегама који руски језик уче као језик по избору на нивоу Б1. Наравно, свесни смо тога, ни такав начин одржавања испита није био без мане, пре свега због чињенице да се часови одржавају онлајн, те да реализација активности на часу умногоме зависи од околности на које се не може утицати – квалитета интернет везе, у то време нарочито оптерећене и непоуздане. Још једна мана оваквог извођења наставе јесте та што сви студенти раде само с једним узрастом и то са својим вршњацима, што наставника лишава могућности да стекне увид у то колико је студент способан да осети узраст којем предаје и да му прилагоди начин презентације градива и однос према њима. Са друге стране, као знатно претежнија у односу на евентуалне недостатке, стоји чињеница да таква ситуација може да покаже (и, уверени смо, показала је) како студент преовладава неподвижене ситуације, које су на часу увек могуће, било да се он одвија онлајн или непосредно.

На срећу, резултати испита, како они који се тичу студентске реализације тако и они који се тичу (крајње необично, али опет студентске) рецепције часа – били су више него задовољавајући, о чему сведочи и квалитативна и квантитативна анализа часова. Оно што треба на овом месту нагласити јесте да циљ овога рада није давање општег прегледа утицаја наставе на даљину на реализацију испита из методике наставе руског или било којег другог језика као страног,⁴ већ, како смо напоменули, само својеврсна илустративна микростудија случаја. Стога ћемо се осврнути на свега два испитна рока – јунски рок школске 2019/2020. и јунски рок 2018/2019. године. Дакле, у питању је први излазни рок после почетка пандемије и онај који му је претходио годину дана. У првом року на испит из Методике наставе руског језика школске 2019/2020. године изашло је једанаест студената, што је чинило скоро половину уписаних на четврту годину студија. Оваква излазност, за дати

⁴ Уосталом, такав циљ подразумевао би рад који би обимом умногоме премашио захтеве који се постављају пропозицијама часописа.

предмет и испит сразмерно висока, може се објаснити и чињеницом да је ситуација с епидемијом и даље била крајње неизвесна, те да студенти нису могли претпоставити како ће се настава у основним и средњим школама одвијати у септембру. Додатни стимулишући фактор за што журније полагање испита представљала је чињеница да током септембарског испитног рока наставе на факултету нема, те нема ни потенцијалних студената којима би се испитни часови могли одржати онлајн, што би, сасвим јасно, могло представљати проблем студентима који планирају да своје студирање приведу крају до краја текуће школске године. Број пак и природа наставних јединица остали су попут оних из претходних рокова и година – разноврсни, те су ишли од обраде текста, граматике или лексике, преко говорних вежби до обраде културолошке теме. Иако су часови организовани у крајње незахвалним и неповољним условима, студенти су врло озбиљно схватили задатак који је пред њих постављен. Резултати су били више него добри, о чему сведоче и оцене – пет осмица, три деветке и чак три десетке, што даје просечну оцену 8,82. При томе, важно је истаћи да је критеријум за оцењивање остао непромењен, тј. да није био нимало ублажен због специфичности новонастале ситуације и неуобичајеног формата одржавања испита.

Са друге стране, у јунском испитном року школске 2018/2019. године на испит из предмета Методика наставе руског језика 2 изашло је десет студената. Задате наставне јединице су такође биле разноврсне – обрада граматике или текстова, утврђивање граматике, утврђивање лексике, али и обрада културолошких тема. И у овом испитном року су најбољи и најсавеснији студенти остварили блиставе резултате, те је било чак пет десетки, али је, наспрам тога, стајала једна седмица те чак четири шестице, па је и просечна оцена била нешто нижа – 8,10.

Дакле, како се може видети, резултати из двају рокова су сасвим самерљиви, и када је у питању излазност и када је у питању просечна оцена. Оно, међутим, што се јавља као оштра разлика међу њима јесте изостанак најнижих прелазних оцена на испиту одржаном онлајн, али и нешто мањи број највиших оцена, те стање у том року можемо оценити као сасвим уједначено, без присутних екстрема на обе стране скале за оцењивање. Са друге стране, док је 2019. године било чак 50% десетки, наспрам њих је стајало тек нешто мање шестица (40%). Наравно, два рока и 21 студент нису ни изблиза довољни за извођење иоле валидних начелних закључака, јер се разлике могу објаснити и особеностима двеју генерација и сваког појединца унутар њих, али сматрамо да се описано стање ипак може сматрати индикативним. Наиме, чињеница да су

студенти на онлајн испиту показали боље резултате него њихове старије колеге годину дана раније, могла би се приписати нешто опуштенијој атмосфери у којој су се налазили приликом извођења часа: не само да им је окружење било познато (како оно њиховог дома тако и оно интернетско), већ су им и рецепијенти били генерацијски сасвим блиски, што је често стимулишући фактор. Не смемо при томе заборавити ни чињеницу да су студенти–слушаоци били веома колегијално настројени и расположени да својим залагањем на часу помогну колеги који изводи час и да тако оствари што бољи резултат на испиту. Такво наше мишљење утемељено је и на искуству које смо стекли у наредним семестрима током којих је одржавана настава на даљину и током којих се показало да студенти током те врсте наставе заиста неретко бивају расположенији за час, барем када је у питању учење страног језика.

3. ЗАКЉУЧНЕ НАПОМЕНЕ

Иако је непосредна настава онај облик наставе којем бисмо и сами увек дали предност због читавог низа различитих чинилаца, имајући у виду наше искуство, можемо закључити да је пандемија – у много чему и за појединца и за друштво, пошаст без преседана у овом столећу – ипак имала и неке позитивне ефекте на извођење наставе, не само у нашем конкретном случају. Наиме, када је у питању она страна која је задужена за реализацију наставе – наставничка, под тим позитивним ефектима пре свега мислимо на упознавање нових технологија за реализацију наставе на даљину, али и организовање испита у донедавно незамисливим условима, што је, надамо се барем, колегама дало нови професионални подстрек, али и – кажемо то јер заиста тако мислимо – прилику да и себе и своје могућности сагледају у друкчијим околностима и да се унапреде у професионалном смислу. Наиме, многи наставници који су зазирали од свега што представља искорак у односу на традиционалне методе наставе, сада су, истина често невољно, морали да се упознају са савременом наставом, што, уверени смо, не може остати сасвим без позитивних последица по њихов будући рад. Са друге стране, како је показало наше искуство, не само оно овде описано, ни студенти нису били (знатно) ускраћени таквим видом наставе (барем уколико је на професорској страни катедре стајао онакав наставник каквом би сви требало да тежимо). Стога је наш мотив за представљање ове микростудије случаја пре свега управо био да покажемо и докажемо како и настава једног овако специфичног предмета, какав је Методика наставе руског језика 2, а чије је извођење на даљину донедавно

било практично незамисливо, ипак успешно може да се изведе без негативних последица по студенте, али и наставнике.

Nataša Ajdžanović
University of Novi Sad
Faculty of Philosophy

METHODOLOGY OF TEACHING RUSSIAN LANGUAGE 2 AT THE FACULTY OF
PHILOSOPHY IN NOVI SAD DURING THE PANDEMIC OF COVID 19 (MICRO-
CASE STUDY)

Summary

The paper presents a micro-case study which tackles the ways of overcoming the obstacles that the COVID-19 pandemic posed to the teaching and examination in the course Methodology of teaching Russian language 2 (Metodika nastave ruskog jezika 2) at the Faculty of Philosophy of the University of Novi Sad. The author, who is also the course tutor, presents four e-examination models that could have been used during the unprecedented challenge that the pandemic brought. However, one model stood out as the optimal in the given circumstances and therefore was applied. Namely, due to the specificity of the course itself as well as the assessment of the achievements of the students, the author of the paper organized a distance examination attended by students of the Faculty of Philosophy who study Russian as a foreign language at the B1 level. Although the obtained results can be criticized for the fact that the author of the paper focused on two previous school years and one exam period each (June 2018/2019 and June 2019/2020), as well as a smaller number of students (21 in total), in the author's opinion they can be considered sufficiently relevant and indicative. Namely, the results showed that there is no significant difference between the achieved average grades (2018/19 – 8.10; 2019/20 – 8.82), while, on the other hand, the grade structure appears as a sharp contrast. Here we bear in mind the fact that in the last pre-pandemic year there was a clear contrast regarding grades, since the exam recorded 50% (five out of ten) of the highest and 40% (four out of ten) of the lowest passable grades, while in the first year of the pandemic the lowest grades were completely absent. Since the same evaluation criteria were maintained, the said difference can be attributed to two things: firstly, the individual differences between students and student generations, and secondly, the fact that students who took the e-exam were exposed to a lower level of stress since they took the exam from their home, i.e. from a familiar environment. The author of the paper inclines towards the latter interpretation.

Key words: Russian language teaching methodology, COVID 19 pandemic, distance learning, Faculty of Philosophy, Novi Sad.

Примљено: 1. 9. 2022.
Прихваћено: 3. 12. 2023.